

STUDIEHÆFTE SÆSON 2002-2003 ■

DET KONGELIGE TEATER

KABALE OG KÆRLIGHED FRIEDRICH SCHILLER ■

INDHOLD

HANDLINGSREFERAT	02
FRIEDRICH SCHILLER – <i>en oprørske teaterdigter</i>	05
SCHILLER 1759-1805	08
JEG ER DØDTRÆT AF SCENOGRAFI	09
STURM UND DRANG – <i>et ungdomsoprør</i>	10
TEKSTUDDRAG	11

KABALE UND LIEBE

MEDVIRKENDE

MINISTER VON WALTER
 FERDINAND, HANS SØN
 HOFMARSKAL VON KALB
 LADY MILFORD, FYRSTENS ELSKERINDE
 WURM, MINISTERENS PRIVATSEKRETÆR
 MILLER, STADSMUSIKER
 FRU MILLER
 LOUISE, DERES DATTER
 SOPHIE, LADYENS KAMMERJOMFRU
 EN KAMMERTJENER HOS FYRSTEN

STIG HOFFMEYER
RASMUS BOTOFT
HENRIK JANDORF
KIRSTEN OLESEN
SØREN SÆTTER-LASSEN
KURT RAVN
ELSEBETH STEENTOFT
SONJA RICHTER
BERRIT KVORNING
GYRD LØFQUIST

ISCENESÆTTELSE: STAFFAN VALDEMAR HOLM
 SCENOGRAFI: BENTE LYKKE MØLLER
 LYSDESIGN: TORBEN LENDORPH

OVERSÆTTELSE: PER ØHRGAARD
 BEARBEJDELSE: STAFFAN VALDEMAR HOLM

TURBINEHALLERNE

14. MARTS - 22. MAJ 2003

HANDLINGSREFERAT

1. akt

Vi befinder os i et lille tysk hertugdømme i sidste fjerdedel af 1700-tallet. Louise er musikanten Millers eneste barn. Hun er en borgerlig pige, men elsker og elskes af Ferdinand, som er både adelig og søn af den magtfulde Minister von Walther, den regerende fyrstes højre hånd. Ferdinand, der er under indflydelse af nye, oprørske tanker i tiden, ser med foragt på sin fars kynisme og magtbegær og deponerer al sin friheds- og lighedsdrøm i forholdet til den borgerlige Louise. Hendes far er imod forbindelsen, som han kun kan se sin elskede datter tabe ved. Desuden har han lovet datteren væk til Ministerens sekretær, Wurm, et langt mere passende parti for en borgerlig pige. Louises mor sanktionerer derimod forholdet og har store drømme om, hvad hendes datter skal blive til.

En endnu større fare truer imidlertid det unge par: Rigets despotiske fyrste, hvis skygge hviler over alle, står foran at gifte sig og må derfor pro forma skille sig af med sin elskerinde. Til det formål kan Ferdinands far bruge sin søn som stråmand, eftersom et ægteskab mellem sønnen og Fyrstens elskerinde vil knytte Ministeren endnu stærkere til Fyrsten og skaffe ham indflydelse ved hoffet. Ferdinand, der er optændt af kærlighed til Louise og foragt for Fyrstens elskerinde, nægter selvsagt at indgå i denne kabale. Han beordres dog af sin far til at opsøge denne Lady Milford, for at fri til hende.

2. akt

Mødet med Lady Milford bliver en del anderledes end Ferdinand havde forudset. Dels viser det sig, at hun oprigtigt er forelsket i ham og selv har været med til at lægge planen om deres bryllup, dels viser hun sig at være et menneske, der gennem årene i al hemmelighed har hjulpet de undersåtter, Fyrsten i sin despoti har undertrykt. Hendes hjerteskerende historie om sin baggrund og varme hjerte blødgør efterhånden den standhaftige Ferdinand. Men da han fortæller hende, at han alligevel elsker Louise og aldrig vil kunne gifte sig med Lady Milford, truer hun rasende med at ødelægge dem begge to. Ferdinand flygter hen til Louise og lover hende dér for første gang evig kærlighed. Et løfte hun giver ham tilbage. Nu kan intet skille dem.

Så ankommer Ministeren til Louises hjem, rasende over Ferdinands fejlslagne frieri. Miller må forsvare sin datter mod Ministerens utvetydige hentydninger til hendes moral, og han truer med at gå til Fyrsten og klage over Ministerens adfærd. Ministeren har kun hånden tilovers for den borgerlige mand, men da han vil anholde ham, stiller Ferdinand sig på familien Millers side. Miller bliver imidlertid først sluppet fri, da Ferdinand bruger sit ultimative våben: Han truer med at fortælle hele byen, hvordan faderen egentlig blev minister. Underforstået: Ved at dræbe sin forgænger i embedet.

3.akt

Ministeren og hans håndlanger Wurm opnåede ikke det, de ville. I stedet prøver de nu Wurms forslag: At skabe splid mellem de elskende ved at plante jalousi i Ferdinand. De fængsler Miller og under trusler om, at hendes far ellers vil dø på skafottet får Wurm den fortvivlede Louise til at skrive et kærlighedsbrev til en hofmarskal von Kalb. Hun ved, at hun for at redde sin far ofrer Ferdinands kærlighed.

4.akt

Ferdinand reagerer som ventet: Han opsøger rasende von Kalb efter at have fundet brevet. Ferdinand vil i første omgang myrde den formodede elsker, men undlader dog af bar foragt. I stedet opsøger han sin far og undskylder, at han ikke tidligere lyttede til et faderligt råd fra en mand, der godt vidste, at Louise ikke var en pige for hans søn. Nu forstår Ferdinand først, hvor meget fejl han tog. Far og søn forenes.

I mellemtiden har Lady Milford sendt bud efter Louise for at tilbyde hende en stilling som kammerpige – og for at se nærmere på pigen, Ferdinand fortrak. Da ladyen beder Louise opgive sin kærlighed til Ferdinand, kan Louise imidlertid blot fortælle, at hvis hun tvinger et giftermål med Ferdinand igennem, vil ladyen pådrage sig ansvaret for Louises selvmord. Stillet over for den unge piges kærlighed og uskyld, vakler ladyen og hun beslutter, at hun ikke vil være den, der river to elskende fra hinanden. I stedet vælger hun at frasige sig sin position og rejser væk fra landet uden formue.

5. akt

Miller kommer hjem efter at være blevet frigivet fra fængslet på grund af datterens brev. Han møder en fortvivlet Louise, der er fast besluttet på at begå selvmord, men da Miller læser hendes afskedsbrev og opfordringen deri til Ferdinand om at følge hende, gør han hende begribeligt, at det også ville betyde hendes gamle fars død. Af kærlighed til sin far ombestemmer Louise sig og river brevet itu. Bedst som Miller mener, at de er frelst og begynder at tale om at begynde et nyt liv et andet sted, kommer Ferdinand. Han kan fortælle, at Lady Milford er rejst ud af landet og at han derfor har fået faderens velsignelse til at gifte sig med Louise. Men samtidig kaster han det famøse kærlighedsbrev til Louise og kræver at få svar på, om hun har skrevet brevet til von Kalb. Louise kan ikke svare andet end ja. Mens Louise henter et glas limonade, betaler Ferdinand Miller for de spilletimer, han har modtaget, og Miller tager taknemmeligt mod den gode betaling. Derpå bliver han af Ferdinand sendt afsted med et brev til Ministeren. Ferdinand og Louise er nu alene. Han er bitter og ondskabsfuld over for den pige, han tror har svigtet ham og deres kærlighed. Han hælder uset gift i limonaden, drikker den selv og opfordrer den intetanende Louise til også at drikke. Det gør hun. Ferdinand, der er i stort indre oprør, vælter bebrejdelser ned over Louise, og endelig fortæller han hende, at hun aldrig vil komme levende ud af det værelse, de står i. I det samme får hun det dårligt og hun forstår, at Ferdinand har forgivet hende. Stillet over for døden føler Louise sig løst af sin ed, og hun fortæller, at de er blevet ofre for en kabale, lagt af hans far, og at hun skrev brevet for at frelse sin egen far fra døden. Efter at have bedt Ferdinand tilgive hans far, falder hun død om og i det samme kommer Ministeren og Wurm ind af døren sammen med Miller, hidkaldt af brevet, Ferdinand sendte. Inden han dør, sender Ferdinand en forbandelse mod sin far, der imidlertid sender den videre til Wurm.

FRIEDRICH SCHILLER

– en oprørske teaterdigter

AF VIBEKE STAGGEMEIER

Teatret lignede et galehus, rullende øjne, knyttede næver, hæse skrig i tilskuer-

rummet. Fremmede faldt hulkende i hinandens arme, kvinder vaklede nærmest i afmagt mod dørene. Der var almindelig opløsning, som i et kaos, fra hvis tåger en ny skabelse bryder frem.

Det var sådan et vidne fortalte om førsteopførelsen af dramaet *Røverne* d. 13. januar 1782.

Det var ganske vist 7 år før den franske revolution, men *Røverne* var ét stort politisk-revolutionært oprør mod eneherkende fyrster og samfundets uretfærdighed og vilkår. Stykket handler om Karl Moor, en hertugs førstefødt, der af sin yngre bror bliver intrigeret væk fra sin hertugtrone og sin elskede og i stedet sætter sig i spidsen for en røverbande.

Den dramatiker, der havde skrevet det kraftfulde, ungdommelige og alt andet end formfuldendte stykke, var Friedrich Schiller, som på dette tidspunkt var 22 år.

DISCIPLINERING

Han var født i 1759 som søn af en militærlæge og kom som 13-årig på hertugen af Württembergs militærakademi, megen mod sin vilje. Men hertugen udvalgte begavede drenge til sin strenge skole og Schiller måtte i 7 år underlægge sig skolens militære disciplin. Han fik alligevel – selvom det var strengt forbudt at læse skønlitterære værker på akademiet – slugt alle Rousseaus, Shakespeares og Klopstocks værker.

Schiller studerede først jura, men derefter medicin og blev som 21-årig knyttet til et regiment i Stuttgart som militærlæge. Allerede som 18-årig var han dog begyndt at skrive på *Røverne* og det blev i første omgang udgivet anonymt på eget forlag. Først derefter blev stykket omskrevet til scenen efter opfordring af den teaterdirektør, der satte det op på Mannheimer Hof- und Nationaltheater med stor succes.

STURM UND DRANG

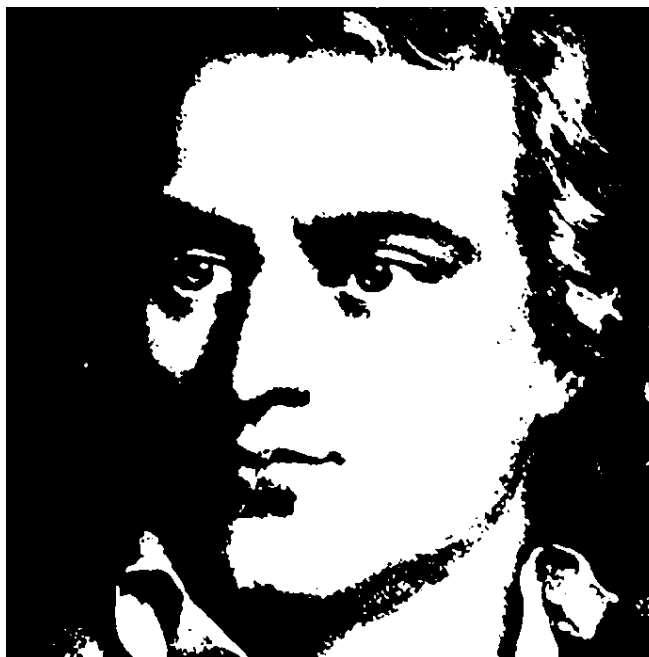
Tysk teater var her i sidste fjerdedel af 1700-tallet revet væk fra den pseudo-klassiske franske tradition, hvor man holdt stift på dramaets 3 enheder og skarp adskil-

lelse mellem komedie og tragedie i bar iver for at gøre som man troede de gamle grækere havde gjort. Det er i slutningen af den *Sturm und Drang*-periode, der havde markeret et ungdommeligt, brusende oprør mod rationalitetens og fornuftsfilosofiens indsnævring af mennesket og mod undertrykkelse og nepotisme ved fyrstehofferne rundt i Tyskland. Udover Goethes *Den unge Werthers lidelser* (1774) og hans *Urfaust* (udgivet 1787) fik epoken sit tydeligste udtryk i dramatikken med navne som Lenz, Klingner, Wagner – de spilles ikke meget mere, og i Danmark er de så godt som ukendte.

Schillers brusende ungdomsdrama, *Røverne* deler *Sturm und Drang*-bevægelsens interesse for befrielsen af individet og for at beskæftige sig med individet over for samfundet, og stykket ramte den præ-revolutionære interesse, der var i hele Europa for at diskutere frihed for det enkelte individ og som indvarslede den omvæltning, der skulle komme politisk i Frankrig.

PÅ FLUGT

Schiller, der på tidspunktet for *Røverne's* premiere stadig var militærlæge i Stuttgart, arbejdede også allerede parallelt på sit næste stykke og udgav sin første digtsamling. Nogle måneder senere sneg Schiller sig fra sit regiment til teatret i Mannheim for at se endnu en opførelse, men rømningen blev opdaget, han fik 14 dages arrest og forbud af hertugen mod at skrive igen. Han flygtede derefter fra garnisonen med en ven og sammen flakker de rundt i de følgende måneder. Hos en mor til en kammerat fra militærakademiet får

han husly og her skriver han sit borgerlige sørgespil, som han i første omgang kalder *Luise Millerin*.

Han regner med at skrive det hurtigt – på en 14 dages tid – og ifølge datteren i huset havde han udtænkt stykket de 14 dage, mens han sad i arrest, optændt af had til den despotiske hertug. Det kom imidlertid til at tage meget længere, men et halvt års tid senere tager han til Mannheim for at gøre stykket klart til den opførelse, der er blevet aftalt med direktøren dér. Direktøren havde nemlig så snart han hørte, at Schiller

arbejdede på et borgerligt sørgespil bedt om at få retten til at spille det. Selv var Schiller en smule i tvivl om stykkets egnethed til opførelse på grund af ”den gotiske blanding af komik og tragedie”. Stykket gik i trykken i januar 1784 og derefter arbejdede Schiller på en scenebearbejdelse, der havde urpremiere i Frankfurt 13. april og 2 dage efter i Mannheim. På opfordring fra dra-

matikeren og skuespilleren Iffland i Mannheim nu under titlen *Kabale und Liebe – Kabale og kærlighed*. Med undertitlen: *Et borgerligt sørgespil*.

Muligheden af overhovedet at skrive et såkaldt borgerligt sørgespil var åbnet med kritikeren og dramatikeren G.E. Lessing, i hvis stykke *Sara Sampson* fra 1755 man første gang havde borgerlige mennesker som hovedpersoner i en tragisk konflikt og ikke kun benyttede dem som komiske side-kicks.

Og Schillers stykke var både dét – altså en borgerlig tragedie - og et stykke, der i alting fulgte den idé, at dramaet skulle være ”en skole for borgernes dyder og pligter.”

TEATRET SOM MORALSK INSTITUTION

Få måneder efter *Kabale og kærlighed* havde haft sin førsteopførelse, holdt Schiller sit berømte foredrag om *Teatret betragtet som en moralsk institution*, hvor han netop beskriver tankerne om teatrets ideale funktion i samfundet. Heri siger han bl.a.:

Teatrets domsmyndighed begynder, hvor de verdslige domstoles virkeområde holder op. Når retfærdigheden forblindes af guld og frådser i lasternes sold, når de mægtiges misgerninger håner dens afmagt og menneskefrygt binder øvrighedens arm, da overtager teatret sværd og vægt og slæber lasterne for en skrækkindjagende domstol.

Og *Kabale og kærlighed* var et stykke, der med sine tre afgørende hovedkonflikter - mellem forældre og børn, mellem adelens privilegier og den almindelige borgers begyndende selvbevidsthed samt mellem den liberale intellektuelle og et statisk autoritært samfund - opfyldte Schillers egne krav til, hvad teatret burde beskæftige sig med.

I de følgende år flyttede Schiller fortsat rundt, beskyttet og forsørget af venner, og han skriver videre på dramatik, men også digte, bl.a. *Ode an die Freunde*, som vi kender fra slutsatsen i Beethovens 9. symfoni (og nu den officielle EU-sang). Han har allerede skrevet *Fiesco* om titelpersonens skånsesløse stræben efter magt – og han gør det historiske drama *Don Carlos* færdigt.

SENERE VÆRKER

I en periode, der begynder i slutningen af 1780'erne, skriver Schiller historiske og filosofiske værker, bl.a. under indflydelse af Kant *Menneskets æstetiske opdragelse*, en samling af 27 breve (på dansk v/Per Øhrgaard, 1995). Heri skriver han om, hvordan fremstillingen af *det hele menneske* i kunsten kan være dannende for tilskuere eller læsere. At det æstetiske med andre ord er en forudsætning for det etiske. Ja, faktisk mener han, at skønheden i kunsten rummer frihed – er frihedens fremtrædelsesform.

I 1790 gifter han sig og han ansættes som historieprofessor i Jena.

Sammenfaldende med et fornyet venskab med Goethe i Weimar vender Schiller tilbage til dramatikken og i 1798 på-begynder han arbejdet med det store drama i 3 dele, *Wallenstein*, der bliver færdigt i 1800. I 1799 er Schiller med sin familie flyttet til Weimar og skriver her *Maria Stuart*, *Jomfruen af Orleans*, *Bruden fra Messina* og som det sidste dramatiske værk, *Wilhelm Tell*. Foruden sin egen dramatik oversatte og bearbejdede han andres værker, bl.a. Shakespeares *Macbeth*, Gozzis *Turandot* og Racines *Phèdre*.

Schiller dør som 46-årig i 1805 af en lungebetændelse, der ikke var blevet helbredt 14 år tidligere.

SCHILLER 1759-1805

1759

Johann Friedrich Schiller bliver født i Marbach som søn af en militær kirurg og senere kaptajn.

1762-66

Familien flytter meget rundt p.g.a. faderens arbejde

1767

Latinskole i Ludwigsburg

1773

Schiller sendes på hertug Karl Eugens befaling i den militære Karlsschule

1774

Begynder jurastudium

1776

Begynder medicinstudium, offentliggørelse af første digt, "Abend", introduceres for bl.a. Shakespeare

1780

Afslutter sin uddannelse ved Karlsschule

1781-82

Regimentslæge og digter i Stuttgart, skriver sit første skuespil "Røverne"

1781

Succesrig uropførelse af sceneversion af "Røverne" på teatret i Mannheim. Udgiver digtsamlingen "Anthologie auf das Jahr 1782". Arresteres, da en udflugt til teatret i Mannheim opdages og idømmes 2 ugers fængsel og forbud mod komedieskriveri af hertugen. Flygter derpå fra regimentet i Stuttgart med en ven.

1782-84

På forskellige opholdssteder fortsætter Schiller med at skrive: "Kabale und Liebe" (dengang: "Luise Millerin"), "Don Carlos" og "Fiesco's sammensværgelse"

1783-84

Kontrakt som teaterdigter i Mannheim, alvorlig sygdom

1784

Uropførelse af "Kabale und Liebe", med stor succes. Holder tale ved Det kurfyrstelige tyske lærde Selskab om "Scenen betragtet som moralsk institution"

1788

Skriver historiske værker, bosætter sig i Jena som historieprofessor

1790

Gifter sig med Charlotte von Lengefeld

1791

Understøttes økonomisk af bl.a. den schleswig-holstenske Hertug Frederik på opfordring af den danske forfatter Jens Baggesen

1794

Begyndende venskab med Goethe

1795

Udgivelse af brevene "Menneskets æstetiske opdragelse"

1799-1801

Afslutter arbejdet med dramatrilogien "Wallenstein", skriver "Maria Stuart" og "Jomfruen af Orleans"

1802

Schiller adles

1803-04

Færdiggørelse af "Bruden fra Messina" og "Wilhelm Tell".

1805

Schiller dør

BENTE LYKKE MØLLER I EN SAMTALE MED
INFORMATIONSMEDARBEJDER V/ DET
KONGELIGE TEATER METTE WIBECK OLSEN

JEG ER DØDTRÆT AF SCENOGRAFI

– *i hvert fald én,
der er lavet
af pap og plader
og med en
masse
”lade-som-om-
møbler”*

Sådan siger scenografen på *Kabale og Kærlighed*, Bente Lykke Møller. ”Jeg kan ikke se, hvorfor publikum skal belemres med scenografens private og alt for konkrete tolkninger”, siger hun og kalder teaterscenografi for ”frygteligt afslørende”. ”Teaterillusionen går jo helt ud i materialerne, som ofte er lidt for kluntede, og det bliver meget forstyrrende for teksten – særligt, når den er så unik som *Kabale og Kærlighed*”. Derfor er Bente Lykke Møllers opskrift ligetil: Scenografi skal være enkel, musikalsk og filmisk.

”I dag skal man kunne skifte lynhurtigt mellem de enkelte scener – folk vil ganske enkelt ikke acceptere lange, tunge scenskift på teatret”, siger hun. Denne rastløshed har hun fundet en måde både at beskrive og imødekomme: Scenografien til *Kabale og kærlighed* består nemlig i al sin enkelthed af fem gigantiske rullebånd.

”Rullebåndene passer godt til teksten, som skifter fra stue til stue, fra miljø til miljø. Og med dem kan vi fak-

tisk begynde den næste scene, før den forrige er forbi”, siger Bente Lykke Møller, som kalder båndene et billede på moderniteten: ”I vores tid er vi ekstremt optagede af bevægelse, vi står ganske enkelt ikke stille længere!”

”Rullebåndene bliver 13 meter lange og ruller lige ud i hovedet på publikum. Tanken er at lave en glidende, musikalsk leg med båndene: I visse scener vil der være totalt gang i alle bånd, i andre stilstand. Båndene kan køre i forskellige tempi og også hver sin vej. Og hvis man bliver træt af at se på en af spillerne, kan man bare køre vedkommende ud”.

Schiller skrev *Kabale og kærlighed* i 1700-tallet, og det vil forestillingens kostumer også bære præg af. ”Vi lader stykket foregå i barokken, med pudderparykker og det hele”. Tøj og hår vil blive holdt i grå metalliske nuancer, for: ”Jeg er forelsket i det farveløse”. Det grå har, ifølge Bente Lykke Møller, den fordel, at det ligner en sort-hvid film: ”Så får man alvoren forærende, som jo skal være til stede i et drama om erotik, politik og død”.

STURM UND DRANG

– et ungdomsoprør

Sturm und Drang er navnet på en bevægelse, der i en kort periode fra slutningen af 1760'erne til et stykke ind i 1780'erne udtrykte voldsomme brud med den gældende rationelle moral og regler for god smag i oplysningstidens Tyskland. Og den blev en tidlig forløber for romantikken, der senere blomstrede fra begyndelsen af 1800-tallet til midt i århundredet.

Den ungdommelige bevægelse fandt ikke mindst sit udtryk i dramatikken, og det var i denne periode, Shakespeare blev opdaget i Tyskland og blev den store helt for de unge digtere, der hos den engelske dramatiker oplevede blodrigt, genresprængende drama, der var så helt forskelligt fra de regelbundne franske skuespil, der ellers var oppe i tiden. Betegnelsen for epoken, *Sturm und Drang*, er i øvrigt titlen på et stykke af den tyske dramatiker Maximilian Klinger fra 1775.

Gruppen af de unge oprørere, der bekæmpede gold rationalisme og forsigtige kompromisser, samledes om digterne Herder og Goethe, hvoraf den sidstnævntes roman *Den unge Werthers lidelser* (1774) og hans *Urfaust* (1787) er nogle af hovedværkerne i perioden.

De revolutionære tanker, såsom optagetheden af rettigheder og friheder for individet, af kampen mod undertrykkelse og af modstand mod hoffernes hierarkier og magtmisbrug, forblev litterære. Der var ikke i Tyskland den samme folkelige forståelige af nødvendigheden af sociale reformer, som der var i Frankrig, hvor revolutionen som bekendt brød ud i 1789.

At *Sturm und Drang* med sit ungdomsoprør mod autoriteterne også var et oprør mod oplysningstiden, er ikke nogen modsætning. Man stod på skuldrene af oplysningstiden, men så problemerne, der rejste sig i konflikten mellem samfundet og individets søgen efter frihed. En stærk inspiration var den franske filosof Rousseau (1712–1778), der i sine værker betonedede det subjektive, det naturlige, frie liv.

Schillers *Kabale und Liebe* er i virkeligheden et af de allersidste udtryk for det man kan kalde *Sturm und Drang*. Og når epoken er så betydningsfuld, er det ikke mindst fordi både Schiller og Goethe senere – i den periode, der kaldes Weimar-klassikken - skriver deres modne hovedværker, hvori de beskæftiger sig med en lang række temaer og figurer, der allerede sås i deres ungdoms brusende lidenskabelige og oprørske værker.

S T U R M
U N D
D R A N G

KABALE UND LIEBE

Dansk oversættelse af Johannes Magnussen

1892

1. AKT, FJERDE SCENE

Stue hos Miller

(FERDINAND VON WALTHER, LOUISE)

Han flyver hen imod hende – hun synker bleg og mat ned på en Stol – han bliver staaende foran hende – de ser en Tid lang i Tavshed paa hinanden. Pause.

FERDINAND Du er bleg, Louise!

LOUISE *rejser sig og falder ham om Halsen*
Det er ingenting! Det er ingenting! Du er her jo! Det er forbi!

FERDINAND *Idet han tager hendes Haand og kysser paa den*
Elsker min Louise mig endnu? Mit hjerte er som det var i Gaar. Gælder det samme om dit? Jeg flyver kun herhen for at se, om du er glad, og vil saa gaa igen og være det selv. – Men du er ikke glad!

LOUISE Jo, jo, min elskede.

FERDINAND Tal Sandhed! Du er ikke glad! Jeg ser gennem din Sjæl som gennem denne Brillants klare Vand. *Han peger på sin Ring.* Her kan intet Fnug komme, uden at jeg ser det – i dette Ansigt kan der ikke vise sig nogen Tanke, som undslipper mig. Hvad er der i Vejen? Hurtig! Naar jeg kun ved, at dette Spejl er blankt, saa kan ingen Sky formørke Verden. Hvorfor er du bekymret?

LOUISE *Ser et Øjeblik i Tavshed og betydningsfuldt på ham. Vemodigt.*
Ferdinand! Ferdinand! Gid du vidste, hvor smukt den borgerlige Pige tager sig ud paa det Sprog –

FERDINAND Hvad skal det sige? *Forundret.* Hør mig, Pige! Hvorledes kommer du til det? - Du er min Louise! Hvem siger dig, at du skal være noget andet tillige? Du falske, skal jeg gribe dig i en saadan Koldsindighed? Hvis du var helt opfyldt af Kærlighed til mig, hvor skulde du saa have faaet Tid til at gøre en Sammenligning? Naar jeg er hos dig, smelter min Fornuft hen i et Blik, - i en Drøm om dig, naar jeg er borte; og du kan have Kløgt ved siden af din Kærlighed? – Skam dig! Hvert øjeblik, som du har spildt paa denne Sorg, er stjaalet fra din Elskede.

Dansk oversættelse af Per Øhrgaard,
bearbejdet af Staffan Valdemar Holm

2003

1. AKT, FJERDE SCENE

Stue hos Miller

(FERDINAND VON WALTHER, LOUISE)

FERDINAND Du er bleg, Louise!

LOUISE Det er ikke noget. Ingenting. Du er der jo. Det er overstået.

FERDINAND Og elsker min Louise mig stadig? Mit hjerte er det samme som i går, er dit det også? Jeg flyver lige herhen, vil se, om du er i godt humør, og så vil jeg gå igen og også være det. - Det er du ikke.

LOUISE Jo, jo, min elskede.

FERDINAND Sig sandheden. Det er du ikke. Jeg ser tværs gennem din sjæl som gennem det klare vand i denne brilliant. Hvad er der med dig? Sig det straks! Hvis bare jeg ved, at dette spejl er klart, så farer ingen sky over verden. Hvad gør du dig bekymringer over?

LOUISE Ferdinand! Ferdinand!

FERDINAND Du er min Louise! Hvem siger, at du skulle være andet end det?

KABALE UND LIEBE

LOUISE *Tager hans Haand og ryster paa Hovedet*
Du vil lulle mig i søvn, Ferdinand! – du vil lokke mine Øjne bort fra den Afgrund, som jeg ganske vist maa styrte ned i. Jeg ser ud i Fremtiden – Æren – dine Planer – din Fader – min Ubetydelighed. *Farer sammen og slipper pludselig hans Haand.* Ferdinand! Der svæver et Sværd over dig og mig! – Man vil skille os ad!

FERDINAND Skille os ad! *Han springer op.* Hvordan kommer du paa den Tanke, Louise? Skiller os ad? – Hvem kan løse to Hjerters Pagt eller rive en Akkords Toner fra hinanden? – Jeg er Adelsmand. – Lad os dog se, om mit Adelsbrev er ældre end Planen til det uendelige Verdensalt? Eller mit Vaaben gyldigere end Himlens Haandskrift i Louises øjne, som siger: denne Kvinde er bestemt for denne Mand? – Jeg er Præsidentens Søn. Ja, netop derfor. Hvad andet end Kærligheden kan faa mig til at glemme de Forbandelser, som min Faders Blodsuger vil testamentere mig?

LOUISE Aa, hvor jeg frygter denne Fader!

FERDINAND Jeg frygter intet – intet – uden Grænsen for din Kærlighed! Lad hindringer taarne sig op som Bjerge imellem os, for mig er det kun Trin, over hvilke jeg flyver op i Louises Arme. Den fjendtlige Skæbnes Storme skal kun faa mine Følelser til at svulme, Farer, vil kun gøre min Louise yndigere. – Tal derfor ikke mere om Frygt, min Ven! Jeg selv – jeg vil vaage over dig som Eventyrets Drage over det underjordiske Guld. – Betro dig til mig! Du behøver ingen Engel mere. – Jeg vil kaste mig mellem dig og Skæbnen – jeg vil modtage hvert Saar, som var bestemt til dig – samle hver Draabe af Glædens Bæger til dig – og bringe dig den i Kærlighedens Skaal. *Omfavner hende kærligt.* Ved denne Arm skal min Louise danse gennem Livet; Himlen skal faa dig tilbage, skønnere, end den sendte dig herved, og den skal med Undren tilstaa, at kun Kærligheden kan lægge den sidste Haand paa Sjælene. –

LOUISE *Støder ham blidt fra sig, i stor Sindsbevægelse*
Sig ikke mere! Jeg beder dig, til – Naar du vidste – Lad mig være. – Du ved ikke, at dine Forhåbninger angriber mit Hjerte som Furier. *Vil gå*

FERDINAND *Holder hende tilbage*
Louise! Hvad er det? Hvad gaar der af dig?

LOUISE Jeg havde glemt disse Drømme og var lykkelig. – Nu! Fra i dag af – er min Livsfred forbi. – Vilde Ønsker – jeg ved det – vil rase i mit Bryst. – Gaa – Gud tilgive dig! Du har kastet en Brand i mit unge, fredelige Hjerte, og den vil aldrig, aldrig blive slukket. Hun styrter ud. *Han følger hende maalløs.*

LOUISE Du vil lulle mig i søvn, Ferdinand - vil lokke mine øjne væk fra denne afgrund, som jeg sikkert og vist må styrte i. Jeg ser ind i fremtiden - dine projekter - berømmelsens stemme - din far - mit ingenting - Ferdinand! En dolk over dig og mig! - Man skiller os!

FERDINAND Skiller os! - Hvor henter du den anelse fra, Louise? Skiller os? - Hvem kan løse to hjerters forbund eller rive tonerne i en akkord fra hinanden? - Jeg er adelsmand - Vi skal få se, om mit adelsbrev er ældre end planen for det uendelige verdensalt? - Jeg er søn af ministeren. Netop derfor. Hvad andet end kærligheden kan forsøde de forbandelser, som min fars udbytning af landet efterlader til mig?

LOUISE Å, jeg frygter ham sådan - din far!

FERDINAND Jeg frygter intet - intet - andet end din kærligheds grænser. Lad forhindringer lægge sig imellem os som bjerge, jeg vil bruge dem som trapper og flyve op ad dem og i Louises arme. Jeg selv - jeg vil våge over dig som dragen over det underjordiske guld - Stol på mig. Du behøver ingen engel mere - Jeg vil kaste mig mellem dig og skæbnen - tage imod hvert et sår for dig - opsamle hver eneste dråbe af glædens bæger til dig - bringe dig den i kærlighedens kalk.

LOUISE Stands! Ti stille! - Hvis du vidste - Lad mig være - du ved ikke, at dine forhåbninger kaster sig over mit hjerte som furier.

FERDINAND Louise? Hvordan! Hvad er det for noget! Hvad er der med dig!

LOUISE Jeg havde glemt de drømme og var lykkelig - Nu! Nu! Fra og med i dag - det er forbi med freden i mit liv - Vilde ønsker - jeg ved det - vil rase i mit bryst. - Gå - Gud tilgive dig det - Du har kastet ildens flamme ind i mit unge fredfyldte hjerte, og den vil aldrig kunne slukkes, aldrig.

KABALE UND LIEBE

1. AKT, FEMTE SCENE

Sal hos Præsidenten

(PRÆSIDENTEN, SEKRETÆR WURM)

PRÆSIDENTEN En alvorlig Tilbøjelighed! Min Søn? – Nej, Wurm, det faar Han mig aldrig til at tro!

WURM Vil Deres Excellence være saa naadig at befale mig at bevise det?

PRÆSIDENTEN At han gør kur til en borgerlig Canaille – siger hende pæne ting – ja, måske endog taler om Følelser – det er lutter ting, som jeg finder mulige – tilgivelige – men – og saa er det oven i købet en Musikers datter, siger Han?

WURM Ja, Musikmester Millers datter

PRÆSIDENTEN Er hun køn? - Ja, naturligvis.

WURM *Med Liv*

Den skønneste Blondine. Det er ikke for meget sagt, at hun vilde gøre Figur ved siden af Hoffets største Skønheder.

PRÆSIDENTEN *Ler*

Han siger mig, Wurm – at han selv har noget tilovers for Pigen – det mærker jeg; men ser han min kære Wurm – at min Søn har Sans for Fruentimmer, det giver mig Haab om, at Damerne ikke vil hade ham. Han kan sætte noget igennem ved Hoffet. Pigen er smuk, siger Han; det kan jeg lide min Søn for, det viser, at han har Smag. Hvis han bilder Tossehovedet ind, at han har solide Hensigter – det er endnu bedre – det viser, at han har Forstand nok til at spare Penge ved en Løgn. Han kan blive Præsident. Hvis han gennemfører det – brilliant! Det viser mig, at han har Lykken med sig. – Hvis Farcen ender med en sund Sønneson - mageløst! Saa drikker jeg en flaske Malaga ekstra paa de gode Udsigter for mit Stamtræ og betaler Skortationsbøden for hans Tøs.

WURM Jeg vil ønske, at Deres Excellence ikke maa behøve at drikke denne Flaske Vin for at glemme ubehagelige Ting.

1. AKT, FEMTE SCENE

En sal hos Ministeren.

(MINISTEREN, WURM)

(NOTE:

Præsidenten kaldes ministeren i 2003 udgaven.

Det er samme person)

MINISTEREN

Nå, Wurm, De har selv kastet Deres øjne på pigebarnet - det mærker jeg nok. Men ser De, kære Wurm - det at min søn har følelse for kvinddekønnet, det giver mig håb om, at damerne ikke vil hade ham. Han kan sætte noget igennem ved hoffet. Pigen er smuk, siger De, det kan jeg godt lide, min søn har smag. Bilder han det lille fjols ind, at han har reelle hensigter? Endnu bedre – så ser jeg, at han er kvik nok til at få noget ud af det. Han kan blive minister. - Ender farcen med et sundt og rask barnebarn - Uforlignelig! så tømmer jeg en ekstra flaske Malaga på de gode udsigter for mit stamtræ og betaler bøden for hans tøs.

WURM

Det eneste, jeg ønsker, Deres Excellence, er, at De ikke vil have nødig at drikke den flaske for at trøste Dem.

KABALE UND LIEBE

PRÆSIDENTEN *Alvorlig*

Han maa huske paa, Wurm, at naar jeg engang tror noget, saa tror jeg det haardnakket, at jeg raser, naar jeg bliver vred. – jeg vil betragte det som Løjer, at han søger at ophidse mig imod min Søn. Jeg vil inderlig gerne tro, at Han kunde have Lyst til at skaffe sig en Medbejler fra Halsen. Da det kunde falde Ham besværligt at stikke min Søn ud hos Pigen, skal Faderen være Hans Medhjælper, hvad jeg finder begribeligt – og at Han har saa fortræffelige Anlæg til at være en Gavtyv, det gør mig ligefrem henrykt. – Men, min kære Wurm, der er kun én Ting, Han ikke maa. Han maa ikke gaa ud paa ogsaa at narre mig. Han maa ikke drive sine Fif saa vidt, at Han kommer i Konflikt med mine Prinsipper.

WURM

Jeg beder Deres Excellence om Forladelse! Selv om Deres Mistanke er rigtig, selv om Skinsygen skulde være paa spil her, saa er det i hvert Fald kun med Øjnene og ikke med Tungen.

PRÆSIDENTEN

Jeg tænker, det var bedre, den blev helt borte. Dumme Fæ, hvad har det at sige, om Han faar Guldstykkerne lige fra Mønten eller gennem en Bankier? Han kan trøste sig med vor Adel. Hos os sluttes der sjældent en Mariage – hvad enten man ved det eller ikke – uden at mindst en halv snes af Gæsterne – eller Tjenerne – geometrisk kan maale Brudgommens Paradis

WURM

Bukker

I den Henseende vil jeg gerne høre til Borgerstanden, naadige Herre

PRÆSIDENTEN

Desuden kan Han med det første have den Glæde paa den skønneste Maade at betale sin Medbejlers Spot tilbage med samme Mønt. Der ligger en Plan i Kabinettet, og den gaar ud paa følgende Ved den nye Hertuginde ankomst skal Lady Milford for et syns skyld have sin Afsked, og, for at gøre Bedraget fuldstændigt, hun skal indgaa en ægteskabelig Forbindelse. Han ved, Wurm, i hvor høj grad min Anseelse beror på Ladyens's indflydelse – at i det hele taget mine mægtigste Drivfjedre griber ind i Fyrstens Tilbøjeligheder. Hertugen søger et parti for Lady Milford. En anden kan melde sig – afslutte Handelen, bemægtige sig Fyrstens Fortrolighed ved hjælp af sit Forhold til Damen, gøre sig uundværlig for ham – for at nu Fyrsten skal blive i min families garn, skal Ferdinand ægte Lady Milford - - Kan Han se det?

WURM

Ja, saa det skærer mig i øjnene - - I al fald har Præsidenten i dette Tilfælde bevist, at Faderen kun er en Begynder i Sammenligning med ham. Hvis Majoren er en lige saa lydige Søn, som De er ham en kærlig Fader, saa turde Deres Fordring komme tilbage med Protest.

MINISTEREN

Hør, Wurm, husk lige på, at når jeg endelig tror, så tror jeg hårdnakket, og jeg raser, når jeg bliver vred. - At De helst skaffede Dem af med Deres rival, det tror jeg inderlig gerne og at De har sådan et herligt anlæg for det skurkagtige, det henrykker mig ligefrem - Men De skal ikke prøve at narre mig også, min gode Wurm. - De skal ikke drive Deres snedighed så langt, at den bryder ind i mine grundsætninger, er De med på det?

WURM

Deres Excellence må undskylde. Hvis nu virkelig - som De har mistanke om - skinsygen skulle spille lidt med her, så ville det i hvert fald kun være med øjnene og ikke med tungen.

MINISTEREN

Øg jeg ville foreslå, at den blev holdt helt udenfor. Fæhoved! Hvad kan det vel gøre Dem, om De får dukaten frisk fra Mønten eller gennem vekseleren. Forresten kan De snart få fornøjelsen af at betale Deres rival hans spot tilbage på smukkeste vis. Netop nu ligger der i kabinettet en plan om, at så snart den nye fyrstinde ankommer, får fyrstens elskerinde lady Milford på skrømt sin afsked, og for at gøre bedraget fuldkomment, indgår hun ægteskab. De ved jo, Wurm, hvor meget min anseelse hos fyrsten støtter sig på ladyens indflydelse. Fyrsten leder efter et parti til lady Milford – og for at nu fyrsten kan blive i min families net, skal min Ferdinand gifte sig med lady Milford. - - Har De kaperet?

WURM

Jeg må græde af rørelse.

KABALE UND LIEBE

PRÆSIDENTEN Heldigvis har jeg aldrig været bange for Udførelsen af en Plan, naar jeg kunde sige: Det skal være saaledes! – men hør, Wurm, det fører os tilbage til det, vi gik ud fra. Jeg meddeler ham, endnu i Formiddag, at han skal gifte sig. Det ansigt, som han saa sætter op, vil enten stadfæste Hans Mistanke eller fuldstændigt gendrive den.

WURM Jeg beder om Forladelse, naadige Herre; men det mørke Ansigt, som han sikkert vil vise Dem, kan lige saa godt tilskrives den Brud, De vil tage fra ham. Jeg beder Dem om en skarpere Prøve. Vælg det ulasteligste Parti i Landet, og hvis han saa siger Ja, saa send Sekretær Wurm paa Galejerne i tre Aar.

PRÆSIDENTEN *Bider sig selv i læben*
Djævel!

WURM Ja, saadan er det! Moderen – der er Dumheden selv – har i sin Enfoldighed snakket for meget.

PRÆSIDENTEN *Gaar op og ned, behersker sin vrede*
Det er godt! Det skal ske endnu i Formiddag

WURM Kun maa Deres Excellence ikke glemme, at Majoren - er min Herres Søn

PRÆSIDENTEN Han skal blive skaanet, Wurm

WURM Og at den Tjeneste at skille Dem af med en uvelkommen Svigerdatter –

PRÆSIDENTEN Til Gengæld er den Tjeneste værd, at man hjælper Ham til en Kone – ja vel, Wurm

WURM *Bukker fornøjet*
Tusind Tak, naadige Herre! *Han vil gå*

PRÆSIDENTEN Hvad jeg betroede Ham, Wurm – *Truenede* – Hvis han snakker –

WURM *Ler*
Saa viser Deres Excellence mine falske Dokumenter – *han gaar*

PRÆSIDENTEN Ja, dig er jeg sikker paa. Jeg holder dig fast med dine egne Skurkestreger, som en Ræv i Saksen

**EN KAMMER-
TJENER** *kommer*
Hofmarchal von Kalb -

PRÆSIDENTEN Han kommer som kaldet – Bed ham om at træde nærmere
Kammertjeneren går

MINISTEREN Hør her, Wurm, det har bragt os tilbage til det, vi kom fra. Jeg meddeler allerede nu til formiddag min søn, at han skal giftes. Det ansigt, han så sætter op, vil enten retfærdiggøre eller helt gendrive Deres mistanke.

WURM Nådige herre, jeg beder ydmygst om forladelse. Den mørke mine, som han uden al tvivl vil vise Dem, kan lige så godt skrives på den bruds regning, som De bringer ham, som på hendes, som De tager fra ham. Jeg ansøger Dem om at foretage en skarpere prøve. Vælg det mest dadelfri parti i landet til ham, og siger han ja, så læg sekretær Wurm tre år i bolt og jern.

MINISTEREN Djævel!

WURM Sådan er det. Moderen - dumheden i egen person - har snakket over sig i sin enfoldighed.

MINISTEREN Godt! Det skal ske allerede inden middag.

WURM Blot må Deres Excellence ikke glemme, at majoren er - min herres søn.

MINISTEREN De skal blive skånet, Wurm.

WURM Og at den tjeneste at hjælpe Dem af med en uvelkommen svigerdatter -

MINISTEREN Er den gentjeneste værd at skaffe Dem en kone? - Også det, Wurm.

WURM Deres for evigt, nådige herre. Han vil gå.

MINISTEREN Det, jeg betroede Dem før, Wurm - *Truende* - Hvis De snakker -

WURM *ler*
Så vil Deres Excellence vise mine forfalskede dokumenter frem. Han går.

MINISTEREN Ja, dig kan jeg være sikker på. Jeg holder dig fast i dine egne slyngelstreger, som drengene holder biller i snor.

NÆSTE PREMIERE ■

KASIMIR OG KAROLINE ÖDÖN VON HORVÁTH

Nytænkende og vildt fræk forestilling af den svenske instruktør Anders Paulin. Med visuelt koncept af billedkunstneren Joachim Hamou. Følg produktionen på www.kasimirogkaroline.com

Medvirkende: Nicolas Bro, Maria Rossing, Peter Gilsfort, Benedikte Hansen, Lars Mikkelsen, Kjeld Nørgaard, Benny Poulsen, Morten Suurballe

Iscenesættelse: Anders Paulin

Scenografi: Joachim Hamou

Lysdesign: Åsa Frankenberg

Kostumedesign: Lena Edwall

Danmarkspremiere | Store Turbinehal
28 marts - 10 maj 2003

STUDIEBILLETTER ■

Studiebilletter kan bestilles
man-fre kl. 13-16 på 33 69 69 92.

Ved bestilling af min. 10 studiebilletter
er prisen 50 kr. pr. stk.

WWW.KGL-TEATER.DK ■